

Sanna Lipkin

Ajatuksia *Muinaistutkijassa* julkaisemisesta

”Tiedepoliittiset painotukset ovat johtaneet kotimaisilla kielillä ilmestyvien lehtien ahdinkoon.” Näillä sanoin aloitin pääkirjoitukseni *Muinaistutkijassa* (4/2010) noin kolmestoista vuotta sitten. Painopisteeni oli tuolloin äidinkielten käyttämisen tärkeydessä, mutta asiaan liittyy myös monimutkaisempia nyansseja. Avoimen julkaisun myötä monen tieteellisen seuran julkaisutoiminnan rahoituspohja on täytynyt miettiä uudelleen, ja samalla myös tekijänoikeuskysymykset ovat tulleet aiempaan verrattuna eri tavoin ajankohtaisiksi. Suomen arkeologinen seura on omilla valinnoillaan päättänyt ottaa huomioon omien julkaisukanaviensa tekijänoikeudet lisäämällä esimerkiksi *Muinaistutkijassa* julkaistaviin artikkeleihin ©-info -linkin, joka kertoo lukijalle kunkin artikkelin tekijänoikeuksista. Lehdessä julkaistavien artikkelien tekijänoikeudet säilyvät kirjoittajilla sekä julkaisijalla ja toisin kuin CC-lisensoidut artikkelit, lehdessämme julkaistut artikkelit ovat tekijänoikeuskorvausten alaisia. Seuran valtuuttamana Kopiosto valvoo tekijänoikeuksien kunnioittamista, luvallista käyttöä ja käytön korvausten maksamista. Suomen arkeologinen seura on myös Suomen tiedekustantajien liiton jäsen, joka tarjoaa jäsenilleen koulutusta, avustuksia, edunvalvontaa ja neuvontaa, jotka rahoitetaan tekijäankorvauksilla.

Haluan kuitenkin palata tieteen monikielisyuden tärkeyteen. Vaikka kieliopillisesti kirjoitan puhtaammin englanniksi kuin suomeksi, on suomi minulle kieli, jolla ilmaisen itseäni sujuvammin ja monimuotoisemmin. Kielen merkityksen ymmärtäminen on minulle tärkeää ja ajaudun usein keskustelemaan kielten merkityksistä, kaksikielisyydestä ja kielten oppimisesta. Varttikarjalaisena olen myös nähnyt ne vaikutukset, jotka oman äidinkielen käyttämisen rajoittamisella on yksilölle ja perheelle. Karjalan kieli on vakavasti ja kriittisesti uhanalainen, mutta Suomi on vuonna 2009 sitoutunut asetuksella suojelemaan sen asemaa. Valtioneuvoston kielipoliittinen ohjelma vuodelta 2022 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164216>) tarkastelee muiden kuin kansalliskielten – saamen kielten, romanikielen, karjalan kielen ja viittomakielten – asemaa Suomessa. Vähemmistökielten asemaa voidaan turvata lainsäädännöllä, mutta myös koulutuksella ja kielisiin positiivisesti suhtautuvalla asenneympäristöllä.

Muinaistutkija on profiloitunut suomenkielisenä lehtenä ja olen iloinen, että tällä hetkellä lehteen on innostuttu kirjoittamaan. Kotoperäisillä kansalliskieliin kuulumattomilla vähemmistökielillä kirjoitettuja artikkeleita emme ehkä usein saa julkaistavaksi, mutta ruotsiksi kirjoitetuilla artikkeleilla on lehdessä tärkeä sija. Onhan meillä toimituksessa myös ruotsia äidinkielenään puhuva toimittaja, Samuel Reinikainen, joka on kääntänyt myös tämän pääkirjoituksen. Koska *Muinaistutkija* on nyt verkkojulkaisu, lehdellä on mahdollisuus levitä aiempaa laajemmalle. Ruotsin kielellä julkaiseminen antaa kirjoittajille paitsi mahdollisuuden käyttää omaa äidinkieltään myös kertoa tutkimustuloksistaan laajemmalle Pohjoismaiselle lukijakunnalle. Kieleen katsomatta toivomme, että lehtemme tarjotaan myös jatkossa laadukkaita artikkeleita, katsauksia, kommentteja ja muita kirjoituksia. Vuonna 2024 lehden teemanumerojen aiheina ovat ”Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus” sekä ”Luonnontieteet ja arkeologia”. Toivomme laajasti käsikirjoituksia myös näistä teemoista.

Tankar kring publicering i *Muinaistutkija*

”Vetenskapspolitiska betoningar har satt tidningar som utkommer på de inhemska språken i en besvärlig situation.” Med dessa ord inledde jag min ledare i *Muinaistutkija* (4/2010) ungefär tretton år sedan. Jag ville då framhäva vikten av att använda sitt modersmål, men till saken hör även mer invecklade nyanser. I samband med publicerandet med öppen tillgång har flera vetenskapliga sällskap varit tvungna att omforma sin finansieringsgrund, och samtidigt har även upphovsrättsfrågor blivit aktuella på ett annat sätt än tidigare. Arkeologiska Sällskapet i Finland har med sina egna val beslutat att uppmärksamma upphovsrätterna rörande sina egna publiceringskanaler till exempel genom att infoga en ©-info-länk i artiklarna som publiceras i *Muinaistutkija*, vilken informerar läsaren om upphovsrätterna rörande var artikel. Upphovsrätterna för artiklarna som publiceras stannar hos skribenten och publikationen, och i motsats till artiklar med CC-licens är artiklar publicerade i vår tidning föremål för upphovsrättsersättning. Sällskapet har berättigat Kopiosto att övervaka att upphovsrätterna respekteras, brukas lovligt, och att ersättningar betalas för bruk. Arkeologiska sällskapet i Finland är även medlem i Förbundet för vetenskapspublicering i Finland som erbjuder sina medlemmar utbildning, stöd, övervakning av rättigheter, och rådgivning som finansieras med upphovsrättsersättningar.

Jag vill ändå återkomma till vikten av mångspråkighet. Trots att jag grammatiskt sett skriver renare på engelska än finska är finskan det språk jag uttrycker mig mer flytande och mångsidigt på. Att förstå språkets betydelse är viktigt för mig, och jag finner mig ofta i diskussioner om språkets betydelse, tvåspråkighet, och språkinläring. I egenskap av att vara en fjärdedels karelska har jag även sett vilka konsekvenser begränsandet av användandet av det egna modersmålet har på individen och familjen. Det karelska språket är allvarligt och kritiskt hotat, men Finland har år 2009 med en förordning bundit sig att försvara dess ställning. Statsrådets program från år 2022 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164218>) granskar ställningen hos de andra talade språken i Finland utöver nationalspråken – de samiska språken, romani, karelska och teckenspråken. Minoritetsspråkens ställning kan skyddas med lagstiftning, men även med utbildning och en atmosfär med positiva attityder gentemot språken.

Muinaistutkija har profilerat sig som en finskspråkig tidning, och jag är glad över att det just nu finns entusiasm för att skriva i tidningen. Vi får måhända inte artiklar att publicera på de autoktona minoritetsspråken som inte hör till nationalspråken särskilt ofta, men artiklar skrivna på svenska har en viktig ställning i tidningen. Vi har ju även en redaktör som talar svenska som modersmål i redaktörskapet, Samuel Reinikainen, som för övrigt översatt den här ledaren. Eftersom *Muinaistutkija* numer är en nätpublikation har tidningen möjlighet att expandera till ett större område än tidigare. Att publicera på svenska ger skribenten förutom möjlighet att använda sitt modersmål även tillfälle att kommunicera sina forskningsresultat till den nordiska läsarkretsen. Oberoende av språket hoppas vi att det även i fortsättningen skickas artiklar, översikter, kommentarer och övriga texter av hög kvalitet till tidningen. Temanumren för år 2024 är ”Jämställdhet och jämlikhet” samt ”Naturvetenskaper och arkeologi”. Vi hoppas få ta emot många manuskript om även dessa teman.